

УДК 070.1:355.514](477)

Олександр Бухтатий,
кандидат наук з державного управління,
головний консультант Головного департаменту
інформаційної політики
Адміністрації Президента України

Роль і перспективи військово-цивільного партнерства у процесах відродження локальної "бригадної" (фронтвої) преси Збройних сил України

Проаналізовано питання відродження, формування та розвитку одного з важливих сегментів української військової преси, а саме оперативних локальних "бригадних" друкованих видань (інформаційних бюлетенів, вісників тощо) військових формувань Збройних сил України. Дослідження проведено на прикладі діяльності Оперативного командування "Захід", у всіх бригадних підрозділах якого протягом 2015—2018 рр. у процесі військово-цивільного партнерства з реформованими друкованими засобами масової інформації місцевої сфери розповсюдження було започатковано та налагоджено діяльність локальних "бригадних" (фронтвоих) друкованих засобів масової інформації. На основі опрацювання нормативно-правових аспектів діяльності цих друкованих видань та з урахуванням практичних результатів вироблено пропозиції щодо внесення змін до законодавства про пресу для спрощення процесів легалізації (реєстрації) та забезпечення належного функціонування після завершення антитерористичної операції.

Ключові слова: преса, прес-офіцер, "бригадна" (фронтвова) газета, редакція реформованого засобу масової інформації, військово-цивільне партнерство.

Питання захисту національного інформаційного простору та протидії інформаційній агресії нерозривно поєднано з процесами утворення, функціонування й розвитку українських військових мас-медіа та військової журналістики як складника й невід'ємної частини державотворення сучасної України. Визначаючи той факт, що впродовж майже всього новітнього періоду державної незалежності в Україні відбувалися процеси, спрямовані на дезорганізацію, знецінення, руйнацію обороноздатності загалом, а також іміджу та суспільної довіри до Української армії зокрема, потрібно визнати, що й українська військова журналістика по чвертьстолітній річниці державної незалежності також потрапила в зону критичної небезпеки, фактичного знищення та денаціоналізації.

Сьогодні очевидним і беззаперечним є той факт, що передумовою військової агресії з боку Російської Федерації була масована, скоординована та спланована потужна інформаційна атака на Україну, яка, з одного боку, виражалася у спрямуванні на українське суспільство та міжнародне співтовариство потоку маніпулятивної "фейкової" інформації пропагандистських російських медіа, а з іншого — через фізичний і моральний тиск здійснювалося знищення всіх національних інструментів, здатних протидіяти цій пропаганді.

Трагічні для нашої держави події весни 2014 року, а саме анексія Автономної Республіки Крим та окупація частини території Донецької та Луганської областей,

наочно довели недосконалість і хибність тогочасної парадигми щодо формування й реалізації державної інформаційної політики, спрямованої, зокрема, на знищення української військової журналістики та преси.

Однак сьогодні можемо констатувати, що Збройні сили України та суспільство загалом вже зробили певні висновки з тих подій і навчилися доволі успішно протистояти агресору.

Водночас, на нашу думку, ще недостатньо вичищено залишається питання щодо важливості й ролі локальної військової преси у процесах відродження нової української армії та забезпечення захисту територіальної цілісності держави й національної безпеки. Цим і зумовлена *актуальність* порушеної проблеми, що стосується питання винайдення ефективного механізму, який би забезпечував не тільки належний розвиток військових медіа, а й сприяв би підвищенню їхньої якості, ефективності, найповнішому та найоперативнішому забезпеченню інформаційних потреб військовослужбовців тощо.

Аналіз наукових досліджень і публікацій свідчить, що питання становлення та розвитку інформаційного складника розвитку Української армії, інформаційної безпеки, протидії ворожій пропаганді досліджували вітчизняні науковці Г. Кривошея, В. Горбулін, М. Ожеван, Г. Почепцов, О. Радченко, Р. Драпак, С. Горевалов, Н. Зикун, С. Сегеда, В. Лизанчук, С. Кость та ін. Проблематику діяльності національно-патріотичної преси в лавах Збройних сил України порушено в роботах авторів

та науковців середини ХХ ст. Спираючись на творче надбання вчених, які розробляли проблеми періодизації історії української преси, зауважимо, що на початку ХХІ століття ця тема опинилася на задньому плані вітчизняної науки у сфері соціальних комунікацій. Катастрофічну помилковість таких рішень і поглядів було, на жаль, доведено сучасною реальністю під час протидії військовій агресії на східних кордонах України.

Натомість упродовж 2012—2017 років кількість інформаційних повідомлень у російських мас-медіа щодо Збройних сил Російської Федерації зростає з 10 до понад 115 тис.! Водночас число негативних матеріалів зменшилося майже в 10 разів — з 2360 до 250 повідомлень на рік. Щорічно понад 700 журналістських матеріалів здобувають нагороди на конкурсі "Медіа-Ас", який із 2015 р. організовує Міноборони РФ [13]. Окрім того, про активну діяльність у цій сфері свідчить і позиція російських депутатів. Зокрема, нещодавно голова комітету Держдуми Росії з фізичної культури, спорту, туризму і у справах молоді М. Дегтярьов подав пропозицію увести в російське законодавство поняття "інформаційна війна" [13].

Виклад основного матеріалу. Як зазначає вітчизняний дослідник Г. Кривошея, процеси українського державотворення зазвичай супроводжувалися створенням національних збройних формувань та українських медіа. Так, майже від перших тижнів народження Української армії за часів Революції 1917 року відбувалося й утворення української військової преси, згадки про яку наявні у численних джерелах. З огляду на це Г. Кривошея запропонував власну версію історичної періодизації процесу розвитку цього типу вітчизняної журналістики.

Перший період. Українська військова журналістика від започаткування до формування певної системи (1912—1917).

Другий період. Українська військова преса в часи революцій у Росії та національно-визвольних змагань України (1917—1921).

Третій період. Українська військова преса в міжвоєнний період (1921—1939).

Четвертий період. Українська військова преса в роки Другої світової війни (1939—1945).

П'ятий період. Українська військова преса в післявоєнний період (1945—1991).

Шостий період. Українська військова преса в роки розбудови української державності [6].

Окремі згадки про українську військову пресу (у наведеній класифікації — другий період) знаходимо у дослідженнях з історії боротьби за державну незалежність 1917—1921 рр. Зокрема, у праці "Сумщина в боротьбі: біографії, історії спогади" оприлюднено згадку М. Бутовича (1966) про те, що інформаційне бюро армії Чернігівщини та Полтавщини видавало газету "Воля", до складу редакційної колегії та співробітників якої входив також і відомий український поет П. Тичина [10, с. 151]. Редактором цього видання був один із організаторів 1-ї Козацько-стрілецької дивізії армії УНР (Сіра дивізія) П. Дубрівний. У цьому ж дослідженні знаходимо відомості про ще одне видання, яке він очолював, — "Вістка Сірих" (м. Луцьк, 1919) [9, с. 361]. Отже, впродовж Української революції 1917—1921 рр. у військових частинах української армії також функціонувала власна військова преса.

Проте за понад чвертьсторічну історію незалежності українські військові газети було практично знищено й нині, за даними Книжкової палати України, в державі діє тільки одне офіційне газетне видання Міністерства оборони України (МОУ) — "Народна армія" (табл. 1).

Таблиця 1

Перелік друкованих засобів масової інформації (газет) військово-патріотичної тематики, які функціонують в Україні (станом на 1 січня 2018 року)

Назва видання	Засновник	Область, місто
"Народна армія"	Міністерство оборони України	Київ
"Прикордонник України"	Адміністрація Державної прикордонної служби України	Київ
"Сила і честь"	БФ "Карітас"	Дрогобич
"Славянка"	Харківсько-Слобожанська паланка війська Запорізького	Харків
"Слово ветерана"	Трудовий колектив редакції та обласна рада організації ветеранів України	Харків
"Ветеран"	Херсонська обласна організація ветеранів	Херсон

Загалом поділяючи позицію Г. Кривошеї щодо періодизації етапів становлення та розвитку вітчизняної військової журналістики, зауважимо, що, з огляду на бойові дії на сході України та боротьбу за нашу державність, сьогодні є підстави для виокремлення нового періоду в історії української військової журналістики та військових мас-медіа, а саме: "Сьомий період. Відродження української військової журналістики та військових локальних мас-медіа у період протидії російській агресії (з 2014 р.)".

Цей своєрідний феномен є результатом протидії українського народу військовій агресії з боку Росії, насамперед у період проведення антитерористичної

операції на території окремих районів Донецької та Луганської областей. Саме в цей складний час в українському суспільстві відбулося усвідомлення ролі й важливості військових мас-медіа та військової журналістики, і сьогодні можемо констатувати наявність принаймні двох спільновекторних напрямів:

— на загальнодержавному рівні — зміцнення кадрового потенціалу військової журналістики та фінансово-матеріальних позицій традиційних військових медіа, як-от редакції головної газети Міноборони України "Народна армія", утворення і розвиток військового радіо "Армія FM" [12], усвідомлення потреби відродження спеціалізованого військового телебачення тощо;

— на локальному рівні — створення "бригадних" (фронтових) друкованих видань, а саме локальних оперативних малотиражних видань (газети, інформаційні бюлетені, вісники тощо) окремих військових формувань (через трансформацію у "друковану пресу" "бригадних" інформаційних сторінок, створених у мережі Facebook).

Очевидно, що використана у дослідженні дефініція "локальна "бригадна" преса" є доволі умовною, оскільки більше характеризує ці військові мас-медіа за аудиторією і територією поширення та ініціативою щодо їх створення "від низу", різноманітними редакційно-видавничими циклами, які зумовлені вимогами нашого часу, редакційно-видавничими можливостями та інформаційними потребами військовослужбовців окремих збройних формувань.

Водночас, на нашу думку, сучасна українська "бригадна" (фронтowa) преса вже має власні чіткі

ознаки, які дають змогу виділити її в окремий сегмент видань, відмінних від офіційних друкованих органів Міністерства оборони України.

Аналіз структури військових друкованих засобів масової інформації, що діють нині (табл. 1 та результати моніторингу інформації про військові друковані видання, уміщеної у відкритому доступі), надають можливість здійснити певну систематизацію, створивши ієрархію, розподіливши ЗМІ за типом преси, типом видань і спрямованістю на аудиторію (загальні, за родами військ та "бригадні").

Зауважимо, що й досі військова преса, а особливо "бригадна" (фронтowa), залишається малодослідженим феноменом, процес її утворення й поточної діяльності має доволі спонтанний характер, крім того, враховуючи основні завдання, мету (місію) та характеристики, строк її медіажиття може бути нетривалим та, цілком очевидно, залежить від стану виконання поставлених завдань (схема 1).

Схема 1. Класифікація військової преси Збройних сил України

На нашу думку, найважливішою ознакою "бригадних" (фронтових) видань є те, що їх створюють за ініціативи командування, прес-офіцерів, військовослужбовців, а також медіаволонтерів та громадських організацій, а не на замовлення Міністерства оборони України. Саме за цією головною ознакою, яка визначає також й інші відмінності від традиційної преси, і виділяємо її в окремий медійний сегмент української журналістики.

В Україні ці видання розпочали доволі спонтанно створювати від 2014 р., здебільшого це була реакція на виклики інформаційної агресії "руського міра": масований потік російської пропаганди, спрямований насамперед на свідомість мешканців південно-східної частини України для просування ідей сепаратизму, "пацифікації", деукраїнізації тощо, а також на руйнування морального духу та боєздатності українських військовослужбовців. Тому виникнення військової "бригадної" (фронтowej) преси стало певним асиметричним кроком-відповіддю та протидією інформаційним загрозам і атакам.

Утворення цього сегмента преси супроводжувалося низкою загальних проблемних аспектів, що мали як локально-елементарний характер: брак фахового, журналістського, "видавничого" досвіду прес-офіцерів, відповідного технічного, комунікаційного обладнання (фото-, комп'ютерної техніки, засобів передачі інформації), належної поліграфічної бази тощо, так і комплексний загальнодержавний: законодавча неврегульованість питання їх легалізації та невизначена позиція щодо цих мас-медіа на рівні оборонного міністерства, кадровий дефіцит військових журналістів, нестача досвіду та навичок редакційно-видавничої підготовки видань, неналежна поліграфічна база тощо.

Водночас сьогодні можемо стверджувати, що більшість цих проблем врегульовано завдяки впровадженню механізму військово-цивільного партнерства прес-служб військових підрозділів та редакцій реформованих друкованих засобів масової інформації, про що свідчать приклади успішної реалізації перших пілотних проектів ("Залізна воля", "Волинський щит", "Пліч-о-пліч" та ін.).

Проте на початку російської військової агресії Українська армія мала негативну медіареальність і практично знівельований медіапотенціал. Зокрема, як зазначив вітчизняний дослідник Р. Гривинський (2014), якщо "ще 20 років тому в Україні була потужна база для підготовки військових журналістів, однак із різних причин, як і у випадку з іншими військовими спеціальностями, цей напрям було практично втрачено. Впродовж останніх півроку Україні довелося відновлювати військову журналістику в умовах, коли конфлікт уже тривав, однак системних змін у сфері підготовки відповідних спеціалістів поки що не відбулося... На спеціальність "журналістика" щороку набирали... від п'яти до восьми чоловік. Це і є весь кадровий резерв України на цьому напрямі... [4].

С. Горевалов вважає, що "українська військова журналістика виникла як певна аналогія до військової преси колишніх Збройних сил СРСР та під впливом функціонування цивільної національно-патріотичної державницької преси України. Нині вона докладає усіх зусиль для всебічного інформування воїнів, зближення життя армії та народу, національно-патріотичного, морального, фізичного і професійного виховання військовослужбовців, підвищення обороноздатності України. Однак система військових ЗМІ, насамперед преси, не задовольняє сучасних потреб в оптимальному інформаційно-пропагандистському забезпеченні особового складу ЗСУ" [3, с. 254]. Характерно, що ця робота була опублікована 2013 р. і в історичній ретроспективі передувала трагічним подіям на сході України 2014-го. У висновках автор наголошував на важливості й релевантності формування й належного функціонування військової преси як мобільнішого, оперативнішого та ефективнішого засобу масової інформації, що поєднував би традиції минулих років та переваги сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Як свідчить досвід останніх років, важливим компонентом цього напрямку стала військова локальна преса, механізм відродження, формування та функціонування якої вироблявся в реальних бойових умовах. Події на сході України підняли на поверхню суспільних та наукових дискусій не тільки завдання щодо забезпечення оборони та захисту державного суверенітету й територіальної цілісності нашої країни, а й проблему щодо вироблення дієвого механізму протидії засобам ворожої пропаганди та інформаційній агресії, що передбачає розвиток української військової журналістики, військових мас-медіа, оперативного й комплексного забезпечення інформаційних потреб українських військовослужбовців.

Зокрема, 24-та окрема механізована бригада імені короля Данила стала одним із перших бойових підрозділів Української армії, в якій у межах волонтерської медіаакції "Реформована преса — Українській армії!" (2017) започатковано друкований випуск інформаційного бюлетеня "Залізна воля". Акція швидко знайшла підтримку волонтерів в інших бригадах, зокрема свої видання започаткували газетярі з Сумської, Чернігівської, Рівненської та інших областей

[7]. Тривалий час цей інформаційний продукт прес-служби, який мав формат інтернет-газети та отримав назву "Залізна воля", створювали й поширювали в мережі Facebook два прес-офіцери 24-ї бригади. Друкований варіант виготовляли в одному-двох примірниках на кольоровому принтері та розміщували на дошці оголошень, розташованій на території дислокації частини. У квітні 2017 р. завдяки організації та налагодженню військово-цивільного партнерства з редакціями реформованих комунальних газет Сумської області було виготовлено перший друкований тираж газети "Залізна воля" (№ 57) і передано в розташування частини у районі міста Попасна Луганської області.

Відтоді військовослужбовці цієї військової частини доволі регулярно отримують чергові випуски цього "бригадного" видання. Про його популярність та ефективність військової преси загалом свідчить один, на превеликий жаль, трагічний епізод, коли у кишені однострою українського воїна, загиблого від кулі ворожого снайпера, було знайдено акуратно згорнутий примірник "Залісної волі", який, ймовірно, захисник планував надіслати додому... Вічна слава і пам'ять герою!

Нині у світ вийшло понад 70 випусків цього видання й один із його авторів, прес-офіцер 24-ї бригади, лейтенант В. Фітьо, який до того ж є випускником факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, зазначає, що "на початку співпраці нашої прес-служби та реформованої редакції комунальної газети "Білопільщина" ми отримали абсолютно новий продукт, який по праву вже називається "газетою". Основною відмінністю бригадного видання є те, що військовослужбовці можуть читати саме про ті новини, які відбуваються в їхній бригаді, новини соціального захисту, історії героїв, які захищають Батьківщину поруч з ними та багато іншого. Ця інформація якраз і заповнює певний інформаційний вакуум, який існує в наших захисників на передових позиціях. Ну і звісно, коли тримаєш друкований варіант в кольорі, з хорошим дизайном та якісним друком — це вже зовсім інший рівень, чим роздрукований листок на інформаційній дошці. А коли в цій газеті є ще матеріал саме про твій підрозділ з фото — це справжній скарб, який бережеться і демонструється всім рідним і близьким вдома".

Характерна відмінність "бригадної" преси від загальновійськових газет, а також її унікальна особливість полягає в тому, що героями публікацій є бойові друзі та побратими, які пліч-о-пліч на передових рубежах протистоять ворожій агресії та розділяють сумні й радісні події військової служби.

У цьому аспекті зауважимо про подібність і високу медіаефективність як "цивільних", так і "військових" (фронтових) локальних газет. Зокрема, про авторитет і популярність місцевої преси свідчать результати щорічної передплати, згідно з якими впродовж останніх років коливання сукупних тиражів місцевих газет в Україні перебувають у межах статистичної похибки (+/- 2...3%), тоді як зменшення тиражів загальнонаціональної преси становить 8—10% щорічно.

Локальні "бригадні" (фронтові) газети, що створюють у підрозділах Збройних сил України, є сучасним, унікальним та важливим інформаційним продуктом для військовослужбовців. Адже безпосередньо з цих ЗМІ захисники можуть дізнатися новини про свій військовий підрозділ чи воїнів-побратимів. Цей чинник наближеності до читача в зоні бойових дій — надзвичайно важливий, адже слугує для потужної моральної підтримки наших бійців.

Один з ініціаторів запровадження згаданої медіа-акції "Реформована преса — Українській армії", головний редактор газети "Білопільщина", голова ГО "Асоціація регіональних ЗМІ Сумщини" Н. Калініченко зазначає, що "військовослужбовці, призвані на службу з різних куточків країни і ніякого відношення до місця "приписки" бригади часто не мають. А там, де несуть службу, місцеве населення не завжди прихильно ставиться до військових. Та і взагалі, місцеві живуть окремим, своїм цивільним життям. Тож і "випадають" наші бійці з локального інформаційного простору, бо ж вдома про них пишуть мало, і на війні — теж не часто" [5].

На нашу думку, унікальність та ефективність локальної "бригадної" преси, так само як і більшості успішних місцевих газет, полягає у безпосередній "близькості" до аудиторії — місцевих жителів, адже героями журналістських матеріалів є пересічні громадяни. До вагомих аргументів також належать відносна дешевизна цього друкованого інформаційного продукту й унікальна позиція на ринку місцевих новин і подій, що в комплексі створює передумови для успішного функціонування цього сегмента медіа, який до того ж отримав від держави новий стимул для розвитку.

У цьому контексті зазначимо, що нині в Україні успішно триває процес реформування комунальної преси, запроваджений 2016 р., завдяки якому не тільки спростовано хибні міфи про неспроможність до виживання місцевої преси, а й створено передумови для успішної взаємодії реформованих редакцій і військових підрозділів Збройних сил України. Зазначений медіапроект "Реформована преса — Українській армії" якнайкраще доводить ефективність процесу реформування та спроможність редакцій місцевих газет ефективно діяти у сфері захисту і розвитку

національного інформаційного простору, оскільки вони не лише виконують свою суспільну місію, а й активно допомагають Українській армії.

Окрім наведеного прикладу щодо успішного функціонування (через військово-цивільну медіавзаємодію прес-офіцерів і журналістів реформованих газет із Сумської області) "бригадної" (фронтової) газети 24-ї бригади "Залізна воля", зазначимо, що завдяки такому механізму від травня 2017 р. також регулярно виходить інформаційний бюлетень "Пліч-о-пліч" 128-ї окремої гірсько-піхотної механізованої бригади, матеріали до якого готує її прес-офіцер, а верстають та виготовляють редакції реформованих комунальних газет із Рівненської області.

Широку популярність серед військовослужбовців 14-ї окремої механізованої бригади має видання "Волинський щит", котре також позиціонує як "бригадну" газету. Всі функції з додрукарської підготовки та поліграфічного виготовлення взяли на себе реформовані редакції з Чернігівської області.

Н. Замрига, начальник прес-служби 14-ї окремої механізованої бригади, лейтенант, у червні 2017-го зазначала, що "наші військовослужбовці — це герої не одного роману, не кажучи вже про газетний матеріал... З дванадцяти запропонованих назв затвердили таки "Волинський щит". До травня 2017 року світ побачило одинадцять номерів, які роздруковувалися на принтері (і не завжди кольоровому!). Читали-переказували-фотографували на мобільний. Звісно, охоплення читачької бригадної аудиторії було невелике. На жаль... А так хотілося кожному, про кого був

матеріал, надіслати додому... Ми всі мріяли про справжню газету, з незабутнім запахом друкарської фарби, зі справжнім газетярським форматом... І як результат — за підтримки керівника ГО "Асоціація регіональних ЗМІ" Олександра Назаренка, редактора реформованої редакції комунальної газети "Наше слово" з міста Мена Чернігівської області та чернігівської друкарні ПАТ "ПВК "Десна" наша бригада тепер має друкований варіант бригадної газети "Волинський щит" з тиражем 700 примірників! Співпраця у нас надзвичайно ефективна і оперативна: скинуті зверстані сторінки газети "електронкою" вже за 5 днів повернулися в Станцію Луганську віддрукованою газетою і впродовж дня всі примірники були розвезені нашим військовослужбовцям на передову.

Нарешті ми почали впевнено завойовувати внутрішній інформаційний простір! Поступово, в межах однієї бригади. Але якщо уявити, що кожна військова частина матиме власне видання, це буде, без перебільшення, потужний інформаційний прорив! Хлопці хочуть читати! Про себе, про побратимів з інших підрозділів, про бригадні досягнення. А уявіть, якщо герой публікації відправить додому примірник цієї бригадної газети? Працюємо над зворотнім зв'язком, тобто з родинами військовослужбовців, громадами населених пунктів, звідки родом наші бійці. Це та аудиторія, яку потрібно залучати до нашого контенту. Варто врахувати й співпрацю з локальними ЗМІ, які також розширюють нашу читацьку аудиторію. Завдання прес-служби 14 окремої механізованої бригади: надати якомога більше інформації про

своїх військовослужбовців, їхнє життя на передовій, інтереси, світогляд, події, досягнення. Про те, чим живемо, заради чого воюємо на Сході України. Врешті-решт, країна має знати своїх героїв!"

Аналіз схеми взаємодії прес-служб військових частин та реформованих редакцій місцевих газет дає змогу відзначити їхню доволі просту логістичну складову та ефективність (схема 2). За подібним алгоритмом наприкінці 2017 р. вийшов "до друку в світ" Інформаційний бюлетень 10-ї окремої гірсько-штурмової бригади "Едельвейс" (№ 12), допомогу у випуску якого надають редактори місцевих газет та обласна державна адміністрація Івано-Франківщини. Зі свого боку, прес-служба 44-ї окремої артилерійської бригади розпочала активну взаємодію з редакціями газет Хмельницької області щодо видання власного "артилерійського" бюлетеня.

Отже, можна констатувати, що 2017 р. керівництву ОК "Захід", офіцерам прес-служби, редакціям реформованих газет вдалося майже повністю налагодити стабільний випуск та оперативне розповсюдження "бригадної" преси у підрозділах Оперативного командування. Звичайно, дискусійними залишаються питання стовідсоткового забезпечення військовослужбовців "бригадною" пресою, стабільності та регулярності випусків, але однозначно можемо констатувати, що запропонований механізм вже доволі успішно діє і такий практичний досвід доцільно поширити на інші військові підрозділи Збройних сил України. Загальна кількість таких видань, за попередніми розрахунками, може становити від 50 до 80 назв.

Схема 2. Алгоритм моделі військово-цивільного партнерства прес-служби військової частини та редакції "цивільної" газети в процесі виготовлення "бригадного" друкованого видання

Варто зазначити, що в цьому проекті саме військові та цивільні журналісти реалізували на практиці політичне гасло "Схід і Захід — разом!". Зокрема, крім плідної взаємодії у різних географічних векторах: "Суми-Львів", "Чернігів-Рівне", "Рівне-Закарпаття", також формуються зв'язки "Схід-Південь", адже інформаційний бюлетень 36-ї бригади морської піхоти "Морпіх" (Миколаїв) готує до друку реформована редакція районної газети "Новини Сватівщини" (Луганська обл.). Друкується видання у Херсоні, а доставляється у Миколаїв та райони розташування частин у зоні АТО.

На сучасному етапі залучення до створення "бригадних" (фронтових) газет медіаволонтерів і представників громадськості є однією з характерних ознак цих видань. Динаміка щодо їх утворення і розвитку, зростання активності роботи прес-офіцерів у цьому секторі журналістики свідчить як про реальну потребу у військовій пресі, так і про перспективу створення нових локальних "бригадних" газет у найближчому майбутньому.

Водночас потрібно визнати, що на сьогодні законодавчо невизначеним залишається питання їх легалізації, оскільки у Законі України "Про друковані

засоби масової інформації (пресу) в Україні" не передбачено жодних переваг для таких мас-медіа. На нашу думку, це питання потребує невідкладного врегулювання, зокрема внесення відповідних змін до вітчизняного законодавства про пресу. Також необхідно розв'язати проблеми належного кадрового забезпечення прес-служб військових підрозділів, матеріально-технічного забезпечення тощо.

Висновки. У сучасний вітчизняний науковий дискурс у сфері соціальних комунікацій доцільно ввести ще один важливий період новітньої історії української військової журналістики — "Сьомий період. Відродження української військової журналістики та локальних військових мас-медіа у період протидії російській агресії (з 2014 року)". Саме в умовах протистояння військовій агресії з боку Росії, активних бойових дій на східних кордонах нашої держави було відроджено особливий сегмент друкованих засобів масової інформації — локальну "бригадну" (фронтову) пресу — як один із релевантних складників українських військових мас-медіа.

Зауважимо, що ці ЗМІ вже увійшли в новітню історію України, зокрема у січні 2018 р. Волинським краєзнавчим музеєм було започатковано проект "Наші захисники", частиною якого стали згадане друковане періодичне видання "Волинський щит" 14-ї окремої механізованої бригади. На думку працівників музею, "газета "Волинський щит" стане неодмінним помічником у популяризації бойових традицій українського війська" [2].

Характерними ознаками "бригадної" преси є її оперативність і мобільність, невисокі тиражі та не завжди регулярний вихід у світ. Проте водночас досвід переконує, що преса підрозділів Збройних сил України є надзвичайно цінним і перспективним комунікаційним ресурсом, який дає змогу забезпечити інформаційні потреби особового складу та їх родин. Крім того, сучасні процеси створення і розвитку "бригадних" (фронтових) газет стали своєрідним каталізатором інших позитивних зрушень у вітчизняному інформаційному просторі — активно вибудовуються механізми військово-цивільного партнерства з реформованими друкованими комунальними засобами масової інформації, налагоджуються комунікації з журналістами різних регіонів держави, формується позитивний імідж Збройних сил України тощо.

Перспектива подальших досліджень полягає у визначенні напрямів оптимізації механізмів створення та розвитку цього медіасегмента, спрощенні процедури легалізації таких видань, що надасть можливість перетворити їх на потужні осередки оперативної й доступної інформації, психологічної й правової підтримки, безпосередньої комунікації не тільки в межах військових підрозділів Збройних сил України, а й держави загалом.

Список використаної літератури

1. *Військові 128-ї бригади створили новий інформаційний проект.* — Режим доступу: <https://zak.depo.ua/rus/zak/viyskovi-128-yi-brigadi-stvorili-noviy-informatsiyniy-proekt-13082016115100>. — Назва з екрана.

2. *Відтепер "Волинський щит" і в обласному музеї.* — Режим доступу: http://volyn-museum.com.ua/news/vidteper_volinskij_shhit_i_v_oblasnomu_muzeji/2018-01-30-3734. — Назва з екрана.
3. *Горевалов С.* Військові ЗМК в інформаційному просторі України: завдання й перспективи розвитку / С. Горевалов, Н. Зикун // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. — Вип. 38. — 2013. — С. 250—256.
4. *Гринівський Р.* Як відродити військову журналістику? / Роман Гринівський // День. — 12.12.2014. — Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/yak-vidrodyty-viyskovu-zhurnalistyku>. — Назва з екрана.
5. *Калініченко Н.* Реформована преса — українській армії / Н. Калініченко // Білопільщина. — Режим доступу: <http://sumypost.com/sumynews/obwestvo/nataliya-kalinichenko-reformovana-presa-ukrayinskij-armiyi/>. — Назва з екрана.
6. *Кривошея Г.* Українська військова преса: у пошуках витоків. — Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1183>. — Назва з екрана.
7. *Лубчак В.* Медіаволонтерство в час війни / В. Лубчак // День. — № 102—103 (2017). — Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/mediavolonterstvo-v-chas-viyny>. — Назва з екрана.
8. *Польова преса ОК "Захід" здобула підтримку цивільних редакційних колективів!* — Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2017/06/10/polova-presa-ok-zahid-zdobula-pidtrimku-czivilnih-redakcijnih-kolektiviv/>. — Назва з екрана.
9. *Преса Першого Українського фронту у роки Другої світової війни (1943—1945 рр.).* — Режим доступу: http://shron1.chtyvo.org.ua/Tretiak_Volodymyr/Presa_pers_hoho_ukrainskoho_frontu_u_roky_druhoi_svitovoi_viiny_19431945_rr.pdf. — Назва з екрана.
10. *Сумщина в боротьбі: біографії, історії, спогади* / Р. Коваль, В. Моренець, Ю. Юзич. Бібліотека історичного клубу "Холодний Яр". — Київ: Історичний клуб "Холодний Яр", 2017. — 484 с.
11. *Таїєнко Н.* Вплив української преси на свідомість людей у роки Великої Вітчизняної війни. — Режим доступу: <http://dSPACE.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17275/1/8.pdf>. — Назва з екрана.
12. *Карпюк Г.* Радіохвиля як... мотиватор / Геннадій Карпюк // День. — № 38—39, 2018. — Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/radiohvylya-yak-motyvator>. — Назва з екрана.
13. *Депутат Дегтярев* пропонує внести в законодавство РФ поняття "інформаційна війна". — Режим доступу: http://tass.ru/politika/5024836?utm_source=twitter.com&utm_medium=social&utm_campaign=smm_social_share. — Загл. с екрана.
14. *Минобороны* весной проведет финал конкурса журналистов "Медиа-Ас-2017". — Режим доступу: <http://tass.ru/armiya-i-opk/3693349>. — Загл. с екрана.

Проанализирован вопрос возрождения, формирования и развития одного из важных сегментов украинской военной прессы, а именно оперативных локальных "бригадных" печатных изданий (информационных бюллетеней, вестников и т. п.) военных формирований Вооруженных сил Украины. Исследование проведено на примере деятельности Оперативного командования "Запад", во всех бригадных подразделениях которого на протяжении 2015—2018 гг. в процессе военно-гражданского партнерства с реформованными печатными средствами массовой информации местной сферы распространения была

организована и налажена деятельность локальных "бригадных" (фронтовых) печатных средств массовой информации. На основании изучения нормативно-правовых аспектов деятельности этих печатных изданий и с учетом практических результатов разработаны предложения относительно внесения изменений в законодательство про прессу для упрощения процессов легализации (регистрации) и обеспечения надлежащего функционирования после завершения антитеррористической операции.

The article researches and mainly focuses on the issues of revival, formation and development of one of the important segments of the Ukrainian military press, namely, operational, local "brigade" printed publications (newsletters, bulletins, etc.) of the military units and formations of the Armed Forces of Ukraine.

The Authors analyze the pattern of the practice of the Operational Command "West". In all of its brigade units the activities of local "brigade" (military front) print media were initiated and established (during the 2015-2018 years) within the process of military-civilian partnership with the reformed print media of the local distribution.

Based on the consideration of the legal aspects of the activity of these printed military publications and its practical results, the Authors recommend the amendments to the legislation on the press aimed at simplifying the processes of legalization (registration) military press and ensuring its proper functioning after the completion of the Anti-Terrorist Operation in Ukraine.

Надійшла до редакції 15 березня 2018 року

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 069.53-028.27:930.253

Наталія Вовк,

кандидат історичних наук
старший викладач кафедри соціальних комунікацій
та інформаційної діяльності НУ "Львівська політехніка"

Електронні виставки архівних документів: сучасний стан та перспективи розвитку

Статтю присвячено огляду наявних електронних виставок на сайтах провідних архівів України. Подано класифікацію електронних архівних виставок; проаналізовано основні етапи та особливості їхнього створення; наведено позитивні результати оцифрування документів для електронних виставок.

Ключові слова: електронна виставка, архівний фонд, оцифрування, сайти архівних установ, онлайн-сервіси.

Постановка проблеми. Важливу роль у розбудові сучасної України та її подальшому духовному розвитку відіграють історико-культурні пам'ятки. Чільне місце серед них належить документам Національного архівного фонду як джерелу історичних фактів і пам'яті українського народу. Сьогодні зростає увага до таких ресурсів, адже зіставлення історичних фактів минулого і сучасності дає змогу краще проаналізувати причини поразок і перемог нашої держави на шляху боротьби за незалежність.

Актуальність теми. Нині користувачі все частіше послуговуються не лише цифровими, а й оцифрованими матеріалами. Важливий напрям діяльності становлять проекти з оцифрування архівних фондів, спрямовані на кодування даних для систематичного аналізу. Реалізація цього завдання допоможе зберегти й представити широкій аудиторії унікальний архівний матеріал, а також дасть змогу провадити відкритий історичний пошук. Створення електронних публікацій

значущих архівних джерел і подальша організація віддаленого доступу до них є вагомим чинником розвитку наукових знань й інструментом для роботи істориків, сучасних політологів, юристів, політиків тощо.

Електронні виставки як засіб комунікаційної діяльності розглянуто у роботах Т. Курченко [10], Г. Папакіна [12], А. Алексеєнко [1], С. Туровської та І. Смоляр [13], Г. Боряка [3], І. Тюрменко [14]. Попри значну кількість наукових публікацій щодо електронних виставок, зауважимо, що автори більшості праць розглядають їх у контексті застосування в бібліотечній сфері. Аспекти оцифрування документів, зокрема архівних, досліджували О. Гаранін [7], І. Лобузін [11], І. Косяк [9]. Сучасні фахівці розглядають особливості нових форматів даних в умовах впровадження інформаційних технологій, визначають основні етапи оцифрування архівних документів тощо. Проте електронним експозиціям архівних матеріалів присвячено лише окремі дослідження.